ERKIN KURASH SPORT INSHOOTLARINI RAQAMLI BOSHQARISHNING TASHKILIY-PEDAGOGIK MEXANIZMLARI

Muxtorov Jaxongir Rayimjon o'g'li
O'qituvchi
Farg'ona davlat universiteti
"Yakkakurash sport turlari nazariyasi va uslubiyati" kafedrasi

Annotatsiya. Maqolada erkin kurash mashg'ulotlari o'tkaziladigan sport inshootlarini raqamli boshqarishning tashkiliy-pedagogik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Mashg'ulot jadvali, gilam bandligi, jihozlar holati, xavfsizlik nazorati va qatnashuvni yagona axborot muhitida yuritishga asoslangan konseptual model taklif etiladi. Raqamli ko'rsatkichlarni murabbiy qarorlari bilan bog'lash, ma'lumotlar maxfiyligi va joriy etish shartlari asoslanadi.

Kalit so'zlar: erkin kurash, sport inshooti, raqamli boshqaruv, sport pedagogikasi, mashg'ulot jadvali, xavfsizlik, monitoring.

KIRISH

Erkin kurash bo'yicha ta'lim-mashg'ulot jarayonining sifati faqat sportchilarning tayyorgarligi va murabbiy mahoratiga emas, balki sport inshootlaridan oqilona foydalanishga ham bog'liq. Bir nechta guruh bir zalda shug'ullanganda gilam maydonlarini taqsimlash, mashg'ulot vaqtlarini muvofiqlashtirish, inventar holatini nazorat qilish va sanitariya-gigiyena talablarini bajarish murakkablashadi. Qog'oz jadvallar va alohida hisobotlar ma'lumotlarning takrorlanishi hamda tezkor qaror qabul qilishdagi kechikishlarga sabab bo'lishi mumkin.

Sport inshootlarini raqamli boshqarish deganda resurslar, mashg'ulotlar va xavfsizlikka oid ma'lumotlarni tizimli yig'ish, tekshirish, tahlil qilish hamda mas'ul xodimlarga foydalanish uchun taqdim etish tushuniladi. Bunda raqamlashtirishning pedagogik maqsadi — murabbiy va sportchilarga barqaror, xavfsiz hamda rejalashtirilgan mashg'ulot sharoitini yaratishdir.

TADQIQOT METODLARI. Ish nazariy-uslubiy xarakterga ega. Tizimli tahlil, qiyoslash, pedagogik modellashtirish va mantiqiy umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Model mavjud sport boshqaruvi va axborot tizimlari tamoyillariga tayangan holda ishlab chiqildi. Tadqiqotda real sport inshootlarida tajriba-sinov o'tkazilmagan; shuning uchun samaradorlik haqidagi miqdoriy da'volar ilgari surilmaydi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA. Raqamli boshqaruvning asosiy obyekti alohida sportchi emas, balki mashg'ulot uchun zarur tashkiliy muhitdir. Erkin kurash zalida boshqaruv ma'lumotlari besh blokda shakllantirilishi mumkin: (1) jadval va guruhlar; (2) gilam maydonlarining bandligi; (3) jihozlarning texnik holati; (4) xavfsizlik va sanitariya tekshiruvlari; (5) qatnashuv va resurslar hisoboti. Ushbu bloklarni yagona elektron reyestrda birlashtirish qarorlarning izchilligini oshirishga xizmat qilishi mumkin.

Taklif etilayotgan model to'rt bosqichdan iborat: ma'lumotlarni kiritish → avtomatik tekshirish va ko'rsatkichlarni hisoblash → murabbiy hamda ma'muriyat tomonidan qaror qabul qilish → bajarilishni qayta monitoring qilish. Masalan, bir vaqtga belgilangan guruhlar gilam sig'imidan ortsa, tizim ogohlantiradi; mashg'ulotni ko'chirish yoki guruhni ajratish bo'yicha yakuniy qarorni esa mas'ul mutaxassis qabul qiladi.

1-jadval. Erkin kurash sport inshootini raqamli boshqarish ko'rsatkichlari

Yo'nalish	Raqamli ko'rsatkich	Pedagogik ahamiyati
Gilam bandligi	Band vaqt / mavjud vaqt	Guruhlar to'qnashuvini kamaytirish
Jihozlar holati	Tekshiruv sanasi va nosozlik qaydi	Xavfsiz mashg'ulot sharoiti

Qatnashuv	Mashg‘ulot bo‘yicha davomat	O‘quv jarayonining uzluksizligi
Xavfsizlik	Nazorat varaqasi bajarilishi	Xavfni erta aniqlash

Gilam bandligi koeffitsiyentini Kb = Tb / Tm × 100% shaklida ifodalash mumkin; bunda Tb — tanlangan davrdagi band soatlar, Tm — foydalanish mumkin bo‘lgan soatlar. Mazkur ko‘rsatkich yuklama taqsimotini ko‘rsatadi, biroq gilamning xavfsiz sig‘imini yoki mashg‘ulot sifatini o‘z-o‘zidan baholamaydi. Shuning uchun guruh soni, sportchilarning yoshi, tayyorgarligi va mashq turi alohida inobatga olinishi lozim.

Erkin kurashda sherik bilan ishlash va tashlash elementlari bajarilgani sababli gilamlar orasidagi xavfsiz masofa, qoplama butunligi, jihozlarning sozligi va birinchi yordamga tayyorgarlik bo‘yicha tekshiruvlar alohida ahamiyatga ega. Elektron nazorat varaqasi tekshiruvning o‘tkazilganini qayd etadi, ammo uning o‘rnini bosmaydi. Aniqlangan nuqson bartaraf etilmaguncha xavfli hududdan foydalanishni cheklash haqidagi qaror mas’ul shaxs tomonidan qabul qilinadi.

Pedagogik nuqtayi nazardan raqamli boshqaruvning muhim sharti — murabbiy, sport inshooti ma’muri va texnik xodim vakolatlarini ajratishdir. Murabbiy mashg‘ulot mazmuni va guruh tarkibiga, ma’mur jadval hamda resurslarga, texnik xodim jihozlar sozligiga mas’ul bo‘ladi. Elektron tizim bu jarayonlar bo‘yicha kelishilgan axborot almashinuvini ta’minlaydi.

Ma’lumotlar bilan ishlashda zaruriylik va mutanosiblik tamoyillariga amal qilish kerak: davomat uchun ortiqcha shaxsiy ma’lumotlar yig‘ilmasligi, foydalanuvchi huquqlari cheklanishi, yozuvlarga kirish nazorat qilinishi va ma’lumotlarni saqlash muddati belgilanishi lozim. Raqamli tizim ishlamay qolganda zaxira jadval va favqulodda aloqa tartibi saqlanishi ham zarur.

ILMIY YANGILIK. Erkin kurash sport inshootlarini boshqarishning jadval, gilam bandligi, jihozlar holati, xavfsizlik va davomatni birlashtiruvchi tashkiliy-pedagogik modeli taklif etildi. Modelning o‘ziga xos jihati — raqamli ko‘rsatkichlarni avtomatik yakuniy bahoga emas, murabbiy va ma’muriyatning asoslangan qaroriga xizmat qiluvchi axborot sifatida talqin etishdir. Ushbu yangilik konseptual taklif bo‘lib, amaliy ustunligi eksperimental tasdiqlangan deb hisoblanmaydi.

XULOSA. Erkin kurash sport inshootlarini raqamli boshqarish mashg‘ulot jadvali, resurslar va xavfsizlik nazoratini muvofiqlashtirish uchun tashkiliy asos yaratishi mumkin. Taklif etilgan model ma’lumotlarni yig‘ish, tekshirish, qaror qabul qilish va qayta monitoring qilishning uzviyligini nazarda tutadi. Uni joriy etishda pedagogik maqsadga muvofiqlik, xodimlar kompetensiyasi, texnik ishonchlilik va shaxsiy ma’lumotlar himoyasi ustuvor bo‘lishi kerak. Kelgusi tadqiqotlarda modelni erkin kurash zallarida sinovdan o‘tkazish va jadval to‘qnashuvlari, jihoz nosozliklarini bartaraf etish muddati hamda mashg‘ulotlarning uzluksizligi bo‘yicha baholash tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-yanvardagi PF-5924-son Farmoni. Jismoniy tarbiya va sportni yanada takomillashtirish va ommalashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son Farmoni. Raqamli O‘zbekiston — 2030 strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida.

3. ISO 41001:2018. Facility management — Management systems — Requirements with guidance for use.